

SZÉPIRODALMI

FIGYELEŐ.

47-ik szám.

Szerkesztői szállás.

hová a lap szellemi részét illető küldemények utasítandók : Ullői-ut és Kisfaludy-utca sarkán 11-ik szám.

Megjelenik e lap csütörtökön.

Előfizetés helyben házhoz hordva, vidéken postai szétküldéssel, *félévre 5 ft. egész évre 10 ft.*

Kiadó hivatal.

hová az előfizetési pénzek s minden a lap anyagi részét illető dolgok utasítandók : Egyetem-utca 4-ik szám.

KAZINCZY FERENCZ LEVELEI

CSEREY FARKASHOZ.

II.

Széphalom, die 7. Sbr. 1807.

Lelkem kedves fele!

Hosszas hallgatásod után ime érkezik Septembernek 23-dikán irt leveled. Ha eddig forrón nem szerettelek volna is, most fognalak. Lelkednek minden hangzatja Echója az enyémnek.

Hogy Zsibó veled nem közlött levelemet, nékem nagy örömömre van. Az azt mutatja, hogy mással még kevésbé nem közli. Az neked nehezen eshetik, de engem nagyon megnyugtát. Sok veszély ezen a dicőséges planétán nem rossz szándékból, hanem gondatlanságból történt. Azonban az effectus mindegy. Kövesd Zsibót, és némely dolgokban még csak meggyanítani se engedd, hogy tudsz valamit, annyival inkább ne mutasd a mit vettél s venni fogsz. Parancsolatod teljesítve lesz. Venni fogod a mit kívánsz. De a mint veszed, zárd el mingyárt. Nem engem magam, hanem azokat is compromittálnád a kik előfordulnak benne. Most csak úgy adom elő, a hogy azt az *emberséges emberek* előtt elmondhatod, meg nem nevezvén, hogy kitől veszed a hirt.

Generális B. Vay Miklós minekutánna a már egynehány nap forgott volna tanácskozásban mind a Magnások mind a Statusok tábláján, ha szabad legyen e külön adományokat tenni, a mit az Uladislaus törvénye megtilt, felkölt és könyv nélkül monva el

egy oda haza papirosra tett oratiot. Nem monda semmit benne, a mit a második táblánál eleget nem mondtak : de az ollyat az első táblánál nem szokás hallani, s így történt, hogy mig Vay a beszédet tartotta, Széchenyi Ferencz, a Bibliothéca alkotója, s más hasonló hazafuságu férjfiak nem gyöztek a Vay imprudentiáján eléggé csudálkozni, s azon felyül, hogy fejeket rázták, még ejnyékre, ahókra s szt-ekre is fakadoztak : az ifjak háromszor kiáltottak neki Vivatot; a Palatinus pedig a legnagyobb csendességben ült. Elvégezvén Vay a beszédet a Palatinus szóllala meg sértő szó s indulat nélkül, és nem monda neki egyebet ennél : Tribuat libertati votorum Illrmus Dn Baro, quod patienter fuerat audita. Ennyit és csak ennyit és semmit nem egyebet monda Vaynak, hanem a Vay okait cikkelyenként felfogá s rájok felelt. Egy nehány nap zúgás volt Pesten s Budán Vayról, de ez a zúgás csakhamar egészen elcsendesedett. A Palatinus felment Bécsbe nem e miatt, hanem a Diaetai dolgokat, a mint azok kívánták, bemutatni. Egyszer Vay, Gróf Bekkертől levelet vesz, hogy menjen, s mig fel ér is, küldje fel az oratio párját, még pedig hogy hiteles legyen mások által subscribálva, a kik tanúji legyenek, hogy egyebet nem mondott. Vay csak akkor producálta az oratio brouillonját, és így nem igaz, hogy a sessio után, mellyben azt mondotta, ijedve adta ki mindennek. Elvitte azt a

bátyjához Józsefhez, s kérte ötet, hogy ha baja talál lenni oda fel, fogja pártját. Sirva váltak el. Vay József a nála hagyott Oratiót elhordozta az első Püspökök és Regni bárók közt s kérte hogy authenticálják. Megtette mindenik, csak Gróf Széchenyi nem. Más nap Széchenyi Vay Józsefnek egy igen hosszú levelet írt, melynek az volt Summája, hogy ő elfelejtette mit mondott Vay Miklós, azt azonban attestálja, hogy a *Felső ellen egyenesen semmit nem mondott*. Csak hamar publicáltatik a katonaságnál a Cassatió. A Statusok felzendülnek. Conferentiákat tartanak, s irnak a Judex Curiaenak, hogy ez tartson Sessiot, a Palatinus Bécsben lévén. Ez azon örv alatt, hogy Vácra megyen, Bécsbe futott. A Conferentián első jelent meg a Bán, a ki minden tekintetben tiszteletes férfi. Azonban az ő példája Péchy Imrét reá nem birta, hogy ezen dolog miatt megjelenjen, s ez a két Vaynak képzelhetetlenül fáj. De nem minden Diaetai ablegatus bir Péchy Imrei lélekkel. Ott bátran viselék magokat. Vay Bécsben Károly herczegnél jelenék meg. Ki izent, hogy Vay nem katona többé, neki pedig Diaetai ablegatussal semmi dolga. Vay bé nem eresztette. Azonban a Pesti tűz a ministeriumot arra birta, hogy tartson Conferentiát. A Palatinus azzal fenyegetőzött, hogy leteszi Méltóságát, ha Vay nem reponaltatik: Károly herczeg azzal, hogy leteszi a Generalissimusságot, ha igen. Gróf Stadion és Wrba azt vitatták, hogy a fejedelem nem compromittalhatja magát, pedig fogná, ha Vay reponáltatnék: Zichy Károly azt vitatta, hogy a fejedelem megtévedhet, mert nem Isten s hibája helyre hozása még dicsőségére válik. Ezt annál inkább lehetett, mert a fejedelem declaralta, hogy a Vay cassatiója eránt Károlynak írt Handbillét felől semmit nem tud. S Vay reponaltatott. A császár Styriába, Károly herczeg Prágába menvén, János herczegre bizattaték a publicatio. Ez ezen kifejezéssel volt: *Aus besonderer Gnade*. A Statusok lármára költek, hogy az nekik nem elég. A Palatinus felirt János öccséhez, hogy hiba esvén az expeditioban azt hozza helyre. János a Fejedelemnek írt. Többet ennél nem tudok.

Vayné e szókkal eresztette Bécsbe a férjét: Miklós két dolgot kérek tőled s

ugy osztán nyugtan leszek ha fogadod: *Alacsonyságot ne kövess el s mérsékelj tüzedet!*

A Bán derék ember. Midőn arról vala a szó, hogy az udvar kivánsága szerint az ország applacidáljon 18,000 embert a katonaság suppletatiójára, Lónyai Gábor cs. k. kamarás, Zempl. Várm. Követ és V. Ispán felkölt, hogy nem 18-at, hanem 20-at kell adni. Kifütyöltetett. A Bán volt az a ki azt felelte, hogy hisz annyit az udvar sem kíván: adjunk 12,000-t s ennyiben a haza meg is állapodék.

Tegnapelőtt Kázmérban voltam. Az ipam halálos betegségből az onkelünk egy veszedelmes hideglelésből gyógyulván, s ennek (az onkelnek) secretariusa (tudod, hogy mindkét szemére vak és így e segéd nélkül el nem lehet) hasonlóképpen halálosan beteg lévén nékem parancsolták, hogy az Absensektől vett tudósítást olvassam fel. Képzeld: Ő felsége dissolválja a Diaetát, holott midőn a Diaeta első napjaiban arról vala a veszekedés, hogy addig a Kir. Propositionok elő nem vétetnek míg a Gravameneken szerencsésen által nem fognak esni, ezt azon tekintetből hagyták abba sürgetni, mert tiszteletlen bizodalmatlanságot mutat. Sajnálom ezt, úgy áldjon meg a mindentudó Isten, mert sajnálom, hogy a kölcsönös bizatlanság, nem hogy szünt valaha, hanem új taplót kapott. Az a fejedelem a ki Vayt visszaállította, ezt is fogja, szentül hiszem, teljesíteni: de a neheztelés megvan s gyökeret ver. Lehet e ott jól a dolog a hol az ország a maga atyja szavában kétségeskedik? — De elég Diaetai dolgokról. Levelednek egyéb cikkelyeire mégyek által:

Nem képzeld mint ver szivem atyád árnyéka eránt értvén hogy Vay Miklóst igen szerette. Nekem Morvából tette azt a kérdést egy Generalis, hogy Vay, a ki eránt ily kedvetlen végezés érkezett, kicsoda? s tele irtam magasztalásaival egy egész árku. Ma veszem ezen levelemre a választ. Melegen szálltam s az olyat megértik. — Hát Téged mint szeretlek azért, a mit Buczi eránt tenni készülsz! Az Isten áldjon meg abban a punctumban, a mely legforróbb kivánsága szívednek.

Göthét e napokban magam veszem által Nagy Gábortól, a kihez a sógorommal, Tö-

rök Jóseffel, az ifjabbikkal, holnapután indúlok Debreczenbe processusos dolgok miatt. — Csokonainak számára kezemhez nem jöve több 30 Rfrtnál. 20-at Gróf Desöffy József ada, 10-t pedig Dr. Sándorffy. Utolsó leveled olta, t. i. azalatt míg lakadalmazál, vettem levelét Prof. Fabchichnak Györből. Azt írja, hogy Prof. Tumpacher az Universitasnál, vissza küldé neki a nála Febr. olta heverő pakétot, minthogy megúnta magánál tartani; Fabchich pedig a pénzt azoknak, a kik azt adták, vissza adta. Édes barátom, az ily mozdulások mint az a tiéd vala, a gonosszág által félre szoktak magyaráztni. Hogy tehát mind Te tiszta légy a vádtól, mint én, kérlek, hogy egy részről Gróf Desöffynek, más részről Sándorffynak írj levelet, köszönd meg nekik hazafiúi tetteket, és nevezd ki egyiknek is másiknak is, hogy mennyit vettél tőlök. Ezt én az Ujságban fogom hírül adni a Hazának s annál nagyobb örömmel, minthogy a mit nagyon óhajtottam, parancsolod végrehajtását.

Az ide zárt levelet, édes barátom, néked ajándékba küldöm. Tulajdon keze írása Báró Riedele Andrásnak, tudod, honnan. Egy leveledben Te az ő számára egy kis alamizsnát szántál. Azt mondtam, hogy nincs reá szüksége. Ezen levélnek második lapján veres plajbásszal vontam el egy sorát, a melyben panaszolja, hogy nincs posta pénze. Ugyan ezt még egyszer hozza elő ezen levelében. Talán ugyan ebben emliti azt is, hogy neki Gróf Blumegenné, Gróf Heisternek testvér húga és herczeg Hohenzollerné, Rolleteket csináltattak az ablakára. Ez jele hogy szükségben van. Bátorkodom nemes lelküsedet megszólítani, add neki azt a mit akartál, és minden ceremonia nélkül küld a mit e szent végre rendeltél a Monsieur le Comte de Heister, Chambellan et General Major aux services de sa Majesté Impériale Royale Apostolique par Vienne à Brünn en Moravie. Irhatsz magának is a szerencsétlen Bárónak. Arra nem szükség kérni, hogy ezt ejtsd úgy, hogy az adás által nem megszegyenitessék hanem Complimentet találjon benne. Ő annyira nemes érzésű ember, hogy Munkácson létemben azt beszélte nekem igen szép megilletődéssel, hogy már nem emlékezem kicsoda i ftot

ajándékozott volt neki ezen nyomoruságában. Ez, édes barátom, nem csak téged fog megdicsőíteni, hanem Nemzetünket is. — Most pedig halld az én koldulásomat :

Eggenberger pesti könyváros azt írja nekem e napokban, hogy a Kis Epistolájából, mely előtt képem áll, minthogy házasságomra irattatott, 20 explár sem költ el wegen dem hohen Preiss. Azt irtam vissza, hogy nem csudálom, de sajnálom. Az Epistola bekötve és a képpel 1 ft. 30 xron van általam meghatározva. Pedig Johnnak minden ily nagyságú képe a Bécsi képes boltokban 1 ft 30 xron árultatik, a mit magam tapasztaltam 1803-ban Kosciuskónak s Ditrichsteinnak képeit vétén meg. Ide teszem még, hogy Kisnek 200 explt adtam ajándékban. Szomorú dolog, hogy illy kinézéseim vannak a pénz visszatérése eránt. — 1-a 8br. vettem Ocsovszkitól a Haykul által végre elkészített Egyveleg irásaim első kötetének utolsó árkusát, s azon felül, hogy két esztendő olta nála hever 209 ftom, s a sok rézmetszöt kifizettem régen, Octob. 5-én a Cancellarius adresse alatt küldtem egy Recepisses levélben Ocsovszki urnak kezéhez 400 Rftot (négy százat akartam irni, tollam botla meg, az jutván eszembe a szám leírása alatt, hogy nagyilekü Sógorod ezt a munkát 500 Rfttal segéllette) Ez a most említett 500 ft. régen felment a munka körül dolgozó művesekre, s most 400 ftot küldöttem újra és még ebből ki nem telik. Képzeld el mi lesz belőle, ha az explárok az Eggenberg szavai szerint wegen dem hohen Preiss el nem kelnek. Pedig egy explt nem lehet alább adni 5 Rfrtnál. Ez hallatlan ár magyar munkában, de az is hallatlan, hogy magyar könyv ily papirosra, ujonnan öntetett betűkkel, ily gonddal nyomatva, s vignettel két Octávérézzel és egy Portréval (a Sógorodéval) jelenjék meg. S mit csinállok, ha csak fele kél el, mely nem lehetetlen. A calculus azt kívánja, hogy alább 5 ftnál ne adassanak explárjaim, a Velin explárok pedig 10 fnál alább ne. Eggenberg azt írja, hogy ő a maga risikójára Erdélybe egyet sem küld, mert ott rosszul fizetnek s adósok maradnak. Az tehát minden kérésem, hogy fogd pártját igyekezetemnek és ird meg, hogy száz explt a Kis Epistolájából s 200 explt

az Egyveleg irásom első kötetéből (ez per 5 ft. igen szép írópapirosra nyomtatva) Erdélybe hová küldjek úgy, hogy mind elkelések felől, mind ároknak, (in summa 650 Rftnak) bégyülések s kezemhez jutások felől bizonyos lehessenek; mert Erdélyben 200-

nak kell elkelní, különben a hátra levő 4 tomus megjelenése elmarad. Ezen 5-t olvasd meg két s három izben, s úgy felelj: Panaszlottam, hogy Diogenesem árai is oda veszttek. Ha így járok, igen megjáróm. Öllelek.

A PESTI NEMZETI SZINHÁZ ÜGYE.

A szinművészet föladata nem az, hogy a kenyérhez mulatságot is szerezzen a népnek — a magyar főváros népét nem circussal és bécsi bohózzal kell kielégíteni, — nálunk a szinház nem fényűzési cikk, hogy csupán majmolásból utánoznók benne a külföldet: ha frakk volt elejénte, ma már eléggé sujtásos mente; a színészt, drámaszerzőt nem tekintjük többé komédiásnak, azaz az udvari csörgő sipka egyenes örökösének. Ha a szórakozás és művészet, multság és költészet, circus és szinház azonos a magyar közvélemény előtt, — akkor felesleges minden beszéd; mert ott volnánk, a hol e század legelején, midőn a komoly és léha (frivol) közt nem tudánk különbséget tenni. Ha csak időtöltésnek tekintjük a szinházat: fizesse, a ki élvezi; a szinházat nem látogatóknak, kivált a vidékieknek, semmi köze hozzá. Ha a közönséget nem mulattatja, ám bukják, vagy ha nem akar bukni, azon legyen, hogy egészen izléséhez szabja magát; a kegyelmes pártfogó ezt megkövetelheti tőle.

Mondhatják sokan, hogy mindez már idejéte multa okoskodás; mert a szinház már húsz évvel ezelőtt tényleg országos intézetnek van kinyilatkoztatva s a mulattatáson kívül más célja is el van ismerve.

De e sorok írója azt tapasztalja maig is, hogy nemcsak nálunk, de más irodalmakban sem fölösleges némely elemi igazságot ismételní, minő például az is, hogy általán a költészet és művészet föladata magasb a csupa időtöltésnél. A valódi költő és művész nem bohócza, hanem lelkesítője, legnemesb oktatója a népeknek. Vegyük a legkomolyabb, legmagasztosb sőt szent érzelmeket, melyek valaha a földön dicsőt és nagyszerűt teremtének, melyek az emberi lelket egész összességében hatalmukba kerítik — a lyra volt az, mely mind ezen érzelmelek legszebb és leghathatósab kifejezője. És nálunk is egy Berzsenyi, Vörösmarty és Petőfi lelkes dalait ki tartaná csupa játéknak, minő a whistezés?

Hát az eposz, mely az emberi lélek és egész élet hű tükre, mely az ősök tetteit dalban örökíti meg, s a világrendet, az örök emberi igazsá-

got tünteti fel, csak oly időtöltés volna, mint a sakk, vagy oly olvasmány, minő Dumas némelyik regénye?

Végül a drámát, mely az érzelmelek kifejezésében a lyrát, a cselekvény és emberi jellem festése által az eposz leglényegesb részét foglalja magában, mely élő szót használván, a szónoklat előnyét egyesíti a holt betű felett, s ezenkívül a szobrászat hatású eszközével is rendelkezik: mi multhatná felül az érzelmelek komolyságára, az egész emberi természet legmélyebb rejtekeinek feltüntetése és a hatás ereje dolgában? — A drámai művészet nem csak divatos forma, mely egy vagy más korhoz és nemzethez lenne kötve. A francziákról mondják, hogy valahol gyarmatot alapítanak, első gondjuk szinházat építeni. De nincs-e meg az angoloknál is a dráma iránti szenvedély? pedig puritánabb nép nálunk. A spanyol, olasz, német egyaránt szereti és tiszteletben tartja — sőt Chinában is megvan, megvolt a régi görög és indus civilisatióban ép úgy, mint keresztyénben. És a görög, indus, keresztyén, e magasb rendű civilisatiók egyike sem csupa mulattatásra használta. A görögöknél, indusnál a vallás legmagasztosb eszméi vallásos szertartássá tették a szini előadást — a keresztyén korszakban a dráma a mysteriumokon, azaz vallásos tárgyakon kezdődik — és hol végződik? — Ott a hol megszűnnék az emberi lelket legmélyebb oldalról érdekelni, az emberi akarat, lelkiismeret, mély érzelmelek és nagy szenvedélyek komoly felmutatója lenni, hanem volna csupán szórakoztató időtöltés. Még a vigjátéknak is, ha valóban jó, mindig oly annyira komoly alapja van, mint a tragoediának. Az emberi jellem gyöngeségeit bünteti az is — csak hogy éles gunynyal.

Nincs egy ága irodalmunknak, melynek virágzását inkább kellene ohajtanunk, mint a drámiét. Egy nemzeti nagy drámaíró nagyobb dicsősége volna a nemzetnek egy nagy lyricusnál. Azon költői egyéniség, ki ép, hatalmas emberi jellemek festése, és cselekvény által volna képviselője a magyar nemzet geniúsának, magasb fogalmat adna az idegeneknek a nemzet jelleméről, mint a ki csak egyéni érzelmei által képvisel ben-

nünket. Egy drámairónak hatása is mélyebb és üdösebb a nemzetre. A költészet ezen neme hat legmélyebben az emberi természetbe. A lelkiismeret, ezen a tettek, szenvedélyek sőt egyszerű gondolatok és érzelmek felett bíraskodó hatalom, mely jutalmaz és kegyetlenül büntet, a drámában találja leghívebb kifejezését; — a szenvedélyek itt mutatkoznak legelevenebben s itt folynak le legkövetkezetesebben. Az emberi lélek ez oroszslányának és e gladiatorainak circusa a valódi színpad, s legmeghatóbb tanítója a legnagyobb emberi és isteni igazságoknak. A dráma mind mély tárgyánál, mind legmélyebb hatást tevő közvetlen előadási formájánál fogva a költészet minden nemei közt leginkább van erkölcsi hatással közönségére. A cselekvés s az egész emberi jellem ábrázolása emelőbb, maradandóbb és javítóbb hatással van, mint az írott költészet, s kivált a lyra. — Nem akarjuk azzal ámitni a közönséget, hogy a színpad az ősök erényeinek, nagy férfaink apotheosisának tere, s a hazafiság itt oly közvetlen szónoklatokban tartozik tapsra ingerelni a hallgatóságot, mint a népgyűlésen vagy pohár köszöntésekben. A tragoedia az ősök és a comoedia az egykoruak sajátos vagy neveléses tévedéseit mutatja inkább, mint lelkesítő erényeit. Egy Othello és Macbeth a világ legkitünőbb tragoediai személyei. Ily művek jobban dicsőítik Shakespeareben az angol szellemet, mintha e helyett maga dicsérte volna szónoklatokban.

A nemzeti színház rendeltetése a költészetet magasb nemét mivelní. A nemzeti nyelv csak eszköz e célra; habár semmi sem fejtí jobban a nyelvet, mint a dráma. A nyelv, melynek a legnemesb érzelmek, — az indulat, öröm és fájdalom, s a többféle jellem érzési és gondolat modorának minél hívebb kifejezéséhez kell idomulnia, sehó sem használtathatik nagyobb terjedelemben s több meglepő fordulatokban. Aztán a színpad az élő nyelvet is miveli. A szöveg mondatain kívül, a színész hanglejtései, a hangsúlyozás, kiejtés — a nyelv egész zenéje itt találja kítisztázva az élet nyelvét. A színház tehát nyelvmivelő intézet is, s a drámairónak és színésznek nem kis érdemei vannak e részben is, ha föladatukat teljesítik.

Azonban egyoldalúság csupán nyelv tekintetében tartani országos intézetnek színházunkat, habár ez egy is nagy érdem; s még nagyobb egyoldalúság azt hinni, hogy a magyar színházak mintegy propagandát képeznek a nemzeti nyelv terjedésére, s ezért kell pártolnunk főleg. Magát a nyelvet, a ki félig már tudja is, nem tanulja a színházban. Ha a drámai előadásokra Pesten begyűlni szokott közönség fele része is mind ily nyelv-tanítvány volna, úgy sem dicsekedhetnének sokaságunkkal.

A magyar nyelv átalán csak azzal nyerhet, ha minden tárgyban helyes eszmét és valódi érzelmet szabatosan és hathatósan fejez ki. A dráma csak akkor fejleszti a nyelvet, ha az emberi jelle-

meknek minden oldalról s minden lelki állapotban hű festője: igazság és hatás nélkül a nyelv csak pusztá szó, mely senkinek sem kell. A drámánál kiválóan az a szerencse, hogy a legdrámaibb nyelv egyszersmind legnemzetiebb is. A jellem ábrázolása és az indulatok kifejezése csak akkor szabatos és pontos, ha az élő nyelvből a legtösgyökeresb szavakat és mondatokat használja. Mind a drámairó, mind a színész csak a művészet magasb fokán művelheti közöttünk a nyelvet — s ott érik el egyszersmind azt is, hogy maguk a jeles művek és kitünő színészek élénk vágyat ébreszenek még a nem köztünk lakó idegenben is érteni a nyelvet, mely oly kitünő műveknek organuma. — A gyenge nyelven irt gyenge művek nem sokat használnak a magyar nyelv elébb vitelében és terjesztésében. Magyar beszédet hallani, csak azért mert magyar beszéd, nem szükséges színházba járnunk.

Mindezt azért mondom el, mert tévedésnek tartom és elterjedt tévedésnek tapasztaltam, egyfelől mintha a színház különösen arra volna hivatva, hogy a hősöket örökítse, s a hazafiság szónoki széke legyen, — másfelől hogy a magyar nyelvet gyenge drámák és középszerű játék is fentartja. Egyik nagyon könnyüvé teszi a szerzők részére a tapsot, a másik jogánál fogva a színész és drámairó könnyen elszunnyadhat nyelv-apostoli babérjain, — s azt hiheti, hogy színházunknál a szellemi oldalt véve, minden a maga rendén van — nem szükség nagyobbra törekedni, s odáig korántsem, a hol Katona „Bánk bán“-ja, s Megyeri korában a magyar színészet állott.

Pártoljuk a hazai költészetet és művészetet önnön magáért. A nagy költő és nagy színész, bármí tárgy által hasson meg, magyar nyelv, magyar érzés, magyar jellemvonások nélkül soha sem lett volna nagygyá, s hogy e nagyságot elérje, mindezek mellett a költés s művészet azon nemében kell valódit, remeket adnia, melyre adta magát. Drámánk s általa nyelvünk csak úgy virágzik, ha az emberi jellem hű ábrázolása által magával ragadja s ellenállhatatlanul vonzza a közönséget, s ha a dráma művészetében lehetőleg megközelíti a tökélyt.

S mi szükséges erre? Erre sok tényező kívánatik; de legkétségtelenebb s mindenekelőtt szükséges kellék az állandó színház. Színházak állítják elő a nagy drámairókat. Shakespeare maga színész volt; Molière a színpadon élt és halt meg; Schiller egy színházban kapta az első buzditást is drámairásra; az olasz Alfierit a parisi *theatre francais* szorgalmas látogatása lelkesíté arra, hogy nemzete tragoedia-írójává legyen. Nálunk Katona a fővárosi színháznál tette tanulmánya egy részét, Kisfaludy Károly egy szintársulat *répertoire*-jának fölsegélésére írta vigjátékai egy részét, s Szigligeti, Czákó színészek valának. — Igaz, hogy a színház még magában nem mindig állít elő jeles drámairót; — de e nélkül alig hihe-

tó, hogy magától előálljon. Drámairodalmunk emelésére tehát legelső, nélkülözhetetlen kellék egy jó színház — s leginkább a pesti nemzeti színház.

Mindenek előtt ennek főnállását kell biztosítani, s ha minden évben nem, de bizton várhatjuk, hogy előbb utóbb akadni fog oly tehetség, ki a nemzeti irodalmat hálára kötelezi, s ki elfogja mondani, hogy dicsőségét a pesti nemzeti színháznak köszönheti.

Ámbár a gyenge színház is jobb semminél, oly színházat ohajtanánk, melyben a törekvés állandó legyen a valódi drámának meghonosítására, mely által buzdítva legyen író és színész e törekvésben, s mely a közönséget a költészet legitim eszközeivel bővíve magához, nemesítőleg hasson a közérzületre és izlésre, melyek befolyással vannak a gondolkodásra és egész jellemre is. A valódi színház föladata magához emelni a közönséget, nem pedig a közönség izlésének szolgájává lenni; mert e szolgaság elkényezteti a közönséget, s mind alább szállítván a művészet színvonalt, utoljára levetkezi minden méltóságát — s csak a mulattatás eszközévé aljasodik.

Nekünk, hogy a költészet a színpadon is megtegye azon haladást, melyet lyránk és eposzunk

tett, melyekkel már becsületet vallánk Európa mivelte nemzetei előtt, *független színházra* van szükségünk — s ily független színháza egy sincs a nemzetnek.

A pesti nemzeti színház, bár segélyeztetik, a legnagyobb mértékben rászorult arra, hogy közönséget doboljon össze, s bármi áron kinyerje tetszését. Csaknem fontosabb szemponttá lett a lefolyt évek alatt a mulattatás, mint a költészet és művészet szempontja. Az izlés nem emelkedett, a törekvés apadóban, a drámai irodalom újult életre nem kapott, — a színművészet alantabb áll, mint ezelőtt tizenöt-husz évvel.

A most lefolyt korszak mostoha volt egész költészetünkre; de drámánk állapotját főleg a színház örökösen szorult helyzetének kell tulajdonítanunk. Itt a szellemi lehangoló tényezőkön kívül nagy befolyással volt az anyagi állapot. Az első kellék, egy a közönség szeszélyeitől magát függetlennek érző intézet, hiányzott, s az anyagi szorultság visszahatott a szellemi szabadságra.

Színházunk anyagilag mennyire szorult helyzetben s úgy szólván veszélyben volt, a következőekben némely nyilvánosságra jött hiteles adat fogja mutatni.

K Ü L I R O D A L O M.

AZ ARAB KÁSZID ÉS GHAZAL.

A sémi népeknek általában, s így az arabnak sincs eposza. Azon állítás bizonyítására, mely szerint valamely nép irodalmi fejlődésében az eposznak okvetlenül meg kell előznie a drámát, — nem hiszem, hogy szükség legyen. Ezért minden esetre alapnélküli s így helytelen azoknak törekvése, kik egy más fajhoz tartozva — ön fajuk kizáró dicsőségét igyekezvén ez által is ragyogtatni, — szíves örömet elismerik a sémieknél e nemű általános szegénységét: mindamellett a „koldús had“ egyik tagjára, a héberre, idegen pávatollakat tűzködnék, midőn költészetébe erőnek erejével a drámát is bele disputálják. Így jutott s jut néha még ma is e drámai szerep Jób könyvének, sőt még az Énekek énekének is. Jób könyve, mint a héber költészet ritka gyöngye, nagyszerűen megragadó tökélyével — tekintve azt pusztán mint költeményt — lehetlen, hogy ki ne elégítse a fogékony s érzelni képes olvasót: csuda-e azonban, ha szorosán drámai kellékeket keresvén benne, bármely engedékeny kritikus sem fogja azt oly drámának tekinteni, mely e nevet joggal megérdemelné, — vagy drámának általában, mint a mi lenni nem akart, sőt mint állítám nem is lehetett. Igaz, hogy

ily ráeröltetés után s a mulhatlan egybehasonlítás folytán igen könnyű az illető fél előnyeit kitüntetni s ezeknek hóhalmon épült hatványozásait előterjeszteni: de ez a tudománynak még csak másodrendű czélja sem lehet. — Nincs arra szükség, hogy a sémi berkeket és oázokat idegen istenekkel s faképekkel népesítsük; a nélkül is bátran beléphetünk: „itt is istenek lakoznak!“

Azért hogy a sémi észjárás alkotó szellemében nem fejlődött ki az eposz és dráma ideálja, vagy hogy merőben ismeretlen maradt az reá nézve; — ha más irányokban lombdús árnyalatokkal — térfogatra mint értékre nézve egyaránt figyelmet érdemlő s folyton viruló növényzetet tudott előteremteni: — sanyargással épen nem lehet azt vádolni. Sanyarog az, ki szükségét érzi valaminek. A sémi költészet sohasem érzett ily hiányt, s az arab költészet — bár mai kort ért is folyton tenyésző élete — ily alaki fogyatkozásai mellett sem kényszerült más égaljli minták meghonosítására. Míg a görög bölcsészetnek hosszú ideig gédelgető dajkájává szegődött, s derengő fénye által szívesen kalauzoltatta magát az arab: — pihenés, enyhülés végett addig is csak saját költészetének pásztor-tüzénél melegedett, — mely éltető tűz nem kölcsönzött, nem orzott, melyért Prometheus-

sa nem szenved kösziklához láncsolva, hanem lelkének fele, szenvedélyeinek lángzata, önélete szövétének lobogása, — szóval merőben arab, alakja szelleme egyaránt nemzeti. — Hogy rideg nemzetieskedésében önmaga alkotta formáit nem lehet a szellemre nézve prokruszesi ágyaknak mondani, azonnal meggyőződhetünk, mihielyt a költészeti fajok osztályozását tekintjük. Vegyük e tekintetben a legteljesebb s ódonsága miatt leg is becsebb Hamaza című gyűjtemény összeállításának, Abu Tammám-nak (Kr. u. 836.), osztályozását, mely szerint szerkeszté ő gyűjteményét: 1) hadi vitézségről szóló énekek 2) gyászdalok 3) tan 4) nő dicsőítő- 5) gúny- 6) vendégszeretet- s nemesszivűség magasztaló- 7) leiró- 8) tunyaság feddő-költemények 9) epigrammok 10) nő gunyoló versezetek. Ebből is látható, mily tágas a tér, melyet az arab költészet virányával béborit, holott a vallásos rész, mely Muhammed ideje s kezdeményezése (a Korán) óta annyira tuláradó, — még itt — mivel ezen anthologia pogánykori művekből van egybeállítva — teljesen mellőzve van. Mellőzve van még sok egyéb is, mi szintén vagy későbbi fejlemény; vagy folyamatban levő fejlődés miatt még akkor nem vétetett különálló csoportnak. Ilyen többek közt a Kászid és Ghazal, mely két szélre eső bokrát szándékozom a rengeteg arab költészetnek ez uttal röviden érinteni.

Azokból, miket az olvasó e sorokban talál, érint némelyeket boldogult Repiczky is 1846-ban az athenaeumi ülésekben felolvasott s a „Társalkodó“ azon évi 43-dik s következő számaiban megjelent „Arab költészet rövid ismertetése“ című értekezésében, mely már 15 év előtt jeles újmutatásként jelent meg. Ideje volna, hogy mi ott rövid átaláltságban, de még sem minden részletezés nélkül van mondva, valahára irodalmunkban is tovább fejtenék. Nyugot költői virágainak illatát el-ellebbenti hozzánk, sőt magvait is szórja közénk a szellő; kelet felől azonban bár „szentek minden odavezető emlékezeteink“ — alig kapunk egyebet annál, melyből a magvat már nyugaton kicsépelik mások, — pedig ex fonte dulcius. — Nem mondom, hogy Repiczky fordításai fennemlített cikke folytán s „Keleti órák“ (Szeged 1848) című füzetében tökéletesek, sőt inkább azt hiszem, hogy még ő utána 5—6, lehet tiz rendbeli kísérlő sem fog ugy fordítani, hogy magyartása műfordításaink jelen színvonalát felérje: — másfelől azonban tagadhatlan, hogy e téren is mozognunk kell valahára, s mostoha sors is szülte mulasztásunkat apránként helyrehozni, — mi a tökélyesbülésnek csak természetes és így fokozatos útján történhetik.

Mily nyereség háramolhatik irodalmunkra s illetőleg költészetünkre a keleti irodalmak s jelenen a keleti népek költészetének tanulmányozásából? — annak csak körvonalzása is jóval idő előtti lenne: mégis nem hiszem, hogy mérsékelt remények táplálása mellett idővel csatlakozni fog-

nánk várakozásunkban. Ha ezen nem rég nyitott bányák mélyéből a nyugoti tudós világ kincseket tud kiaknázni, — ki tudja, nem lappangnak-e ott oly erek, melyek fölismerése, napfényre hozása s közkeletűvé tétele nemzeti tudományunk bűvárkodásának lesz feladata több — történelmi viszonyokon alapuló — okoknál fogva. De ám vegyük csak pusztán az arab költészetben kifejtett külalakokat, melyekben a nyelv roppant bősége mint önalkotta medreiben hullámzik, s mégis ritka s bámulandó szabatsóssággal foly, — vagy a költői művekben tapasztalható belalakitást, mely ismét a teljes függetlenségét megőrzött irodalmi működésről tanuskodik s az ezt éltető szellem szabad röptének kétségbevonhatlan jele: — ekkor is oly irodalommal van dolgunk, mely a megmérhetlen anyag mellett — eredetisége által is eléggé biztosít a felől, hogy a ráfordított idő és munka nem lesz hijába eltékozolva. Meggyőződhetünk erről ha a Kászid versfaj szerkezetét figyelemre méltatjuk.

Kászidot irt legelőször Muhallal nevű arab költő, ki Talebi arab író szerint kevéssel élt Muhammed előtt. E versfaj 20 verspárnál kevesebb s 100-nál több nem szokott lenni, mely középnek vett terjedelmétől kapta nevét is. A rim — a nyelvnek e tekintetében is feljűmulthatlan gazdagságából származott szokás szerint, mindvégig egy, oly móddal, hogy az első verspár rimel csak össze s azontul mindenikben csak a második sor csatlakozik ezekhez rimével, — egész végig. A mi a szkhemát illeti, kivált régibb költőknél a legnagyobb ritkaságként tűnik föl egy-egy ellene elkövetett vétség. Megjegyzendő, hogy a rimre nézve is sokkal tisztább a régiek kezelése, míg a későbbieknél a mesterkélés e részben is nagy erőszakos nyomokat.

A mi a Kászid belsejkezetét illeti, három külön részt találni abban többnyire. Elsőben szerelmes dolgokról, kedveséről szól a költő, majd utját írja le, melyben felkeresi vagy véletlenül feltalálja magasztalása tárgyát, melynél aztán végig megmarad. Dicsőítés lévén főtárgya csaknem mindenkor a Kászidnak, vagy egyes személyről vagy egész törzsről, népről mondja el abban a költő ennek jeles tetteit. Ezen mintegy törvényesített műalak csorbitatlanul kerül ki az írók nádjai alól egész Mutanabbi-ig (hidsre szerint 303—354 = Kr. u. 915—965) ki még meghagyá ugyan e szerkezetet, de már — mint a hagyomány tartja — óvást tett annak természetellenes volta miatt. Az utána következő Abul Ála, (363—449 = 973—1057) ki különös tisztelője s követője vala Mutanabbinak, hihetően az ő tekintélyére támaszkodva, már igen sokszor mellőzi Kászidjaiban hol az egyik hol a másik részt, annyira, hogy csak kevés ily szerkezetű műve van, — melyekben szintén észrevehető az újítási, — néha szerencsés törekvés. — De így is méltán feltűnő lehet ez alak, ha mindjárt Mutanabbival ter-

mészet elleninek nem találjuk is, — hogy midőn a költő nálánál feljebb álló személyt akar magasztalni, magán ügyeivel s épen szerelmi viszonya emlegetésével kezd az énekhez. Előttem azonban az egyszerű beduin kedvese csak oly természetes jelenséggént tűn fel ennek költészetében, mint a nyugoti classicitas antik mûsái. Ihletet, segélyt kér ezektől a nekik tömjénező poeta, — kedveséről emlékeztében önszive örömét vagy bánatát zengve lelkesül a nomád törzs költője, hogy méltó hangon kezdhesse énekét. És valóban nem ritkán fokról fokra érzékelhető a dalnok hevülő lelkesedése, mignem főfokot elérve tárgyához illő, — magasabb hangon folytatja, — tulajdonképen kezd magasztaló versét. Azon okot, melyet Mazuki nevű költő a nőkről szóló kezdet magyarázatául felhoz, — nevezetesen, „hogy a szépek hirtel és a nemes asszonyok neve terjedjen el a földön s fejdelmek és királyok palotáiba hasson,“ — inkább csak kérdésre adott feleletnek, mint megfejtésnek tekinthetni. Különbösen is a nők dicsőítése inkább a Naszik és Ghazal versfajok (szerelmes versek) köréhez tartozik, melyek e feladatnak igyekeznek is megfelelni. Itt csak ez utóbbiról néhány szót.

A Ghazal terjedelmére kevesebb a Kászidnál, úgy hogy legfeljebb 17- s legalább 8—7 verspárból áll. A rim ebben is mint nemcsak a Kászidban de általában minden hosszabb költeményben mind végig ugyanaz.

Az irányra az arab költészetnél általában megjegyzendő, hogy egyes kitételek sőt egész hasonlatok számtalanszor fordulnak elő — nemcsak egyes költőnél, hanem az egész költészeti irodalomban is, s pedig legtöbbször változatlanul, néha azonban némely képek s hasonlatok tovább festve és vive, — olykor meglepő sikerrel. Épen e miatt azonban gyakran szülemenek oly képtelenségek is, melyek a komoly eszmét nevetségessé, a képzelet illő határai közt szépen gondolat absurdummá változtatják. A sok közül csak egy példát említek. Mutanabbi a lovak által felvert port egy izben oly sűrűnek mondja, hogy abban a sasok repülés közben alig bírnak szárnyaikkal evezni. Abul-Ála e

képet megragadja, de a porfelleget már annyira sűríti azon, hogy keselyűkkel fészket rakat bele! Van mindamellett igen sok oly stereotyp kifejezés és hasonlat, mely alig megy keresztül egyik vagy másik költőnél némi módosításon. Ide számíthatni azokat, melyekben a nő arcza holdhoz, termete fasudárhoz vagy gyenge ághoz, mozgása a zergéhez hasonlítottatik, mint például Mutanabbi ezen pír sorában (szkhéma szári = gyors, melynek vázza ez

— — — — —
Feltűn miként a hold s hajol mint a pálma,
Mint zerge néz s lélekzetén illat, ámbra!

Némely sajátágaik a keleti költőknek, mint például az író személyéhez intézett sorok beszövése s más ilyesek, előttiünk kevésbbé lehetnek feltűnők, mint másutt. Ide tartozik az elbeszélés — az által mintegy — élénkítése, hogy most egy, majd más személyhez intézi szavait. (Az itt I. szám alatt látható módon). Ezért elhallgatva a mi még a jellemzésre szükséges volna, legyen szabad egy pár Kászid s egy Ghazal megkísérlett fordítását mutatnom be eredeti mérték s rimelési mód szerint.

Az első Zuhair műve, ki 520—621-ig Kr. u. s így 100 évig élt s a dsahi lija v. iszlám előtti kor költőihez számítatik. Muhammed személyes rábeszélés által akarát őt tanainak megnyerni, mi azonban nem sikerült. Egyike a hét Muallaka hét szerzőjének s így a legjelesebb arab költőknek (lásd Repiczky fenemlített cikkét.) Némely felróható szárazsága mellett ajánlja a nála felismerhető költői érzék, mely e művében is szépen nyilvánul az által, hogy midőn a Masir nevű köves arabiai (Hidsázi) törzs egyik tagjának a Murri Szinán ben Abu Hárítsz-nak dicsőítésére írja Kászidját, nem ennek, hanem törzsének érdemeit s erényeit sorolja elő, melyek után e szavakkal rekeszti be költeményét :

Nem is kelevész, ha nem körisfának az ága; —
Csak is pálma-erdőben sudázik fel a pálma!

(Folytatjuk.)

SZILÁDY ÁRON.

T Á R C Z A.

ATTILA TEMETÉSE.

Hun mondák szerint.

Óriás halálmadár — kiterjesztve szárnya —
Űl amott egy halmon, — lebeg, mintha szállna.
Fölverem nyilammal. Mi haszna zúg az íj!
Oh hisz nem madár az! — Halotti sátor az.
A világ urának
Attila királynak
A nagy hun nemzetnek halotti sátora!

Jajgatva hullámszik a népség körülte;
Megtépi magát sok, hideg porban ülve,
Sok van, a ki futkos, őzjögve, kaczagva.
A jaj, és üvöltés fölcsap az egekig
És fönt, fönt magasan,
Hol erős trónja van,
A hunok istene im fölemelkedik.

Int. És hosszú sorban az örök előtte.
 Daliás természetök bú miatt megtörve;
 Hosszú ősz szakálluk ing a könyvek alatt,
 Ajkaikon titkos csöndes szózat reszket — —
 Messze, messze, távol
 Látszik a gyász sátor,
 S hallatszik a mint sir az árva hun nemzet.

Fekete sátonnak selyem a födele,
 Ezüst a tartója, arany a belseje;
 De volna kirakva drága jáspis kővel,
 Oh, volna bár gyémánt : akkor is hiába,
 Hasztalan, hasztalan,
 Örökre oda van —
 Ravatalon nyugszik a hunok királya.

Paizstörő Ellák mozdulatlan bámul,
 Fagyos verejték hull fekete arczárul;
 A szilaj Dengezics reszketve megsáppad,
 Szép Csaba királyfi ráborul zokogva
 Atyja tetemére
 Hideg kebelére
 S jajgat, mintha csak egy gyöngye lányka volna.

Ardagast, Ardarik búsan körülállják,
 Hű Edek, Onegez kesergik halálát.
 Vandalok, alánok, marcomannok, scyrek
 Sarmaták, herulok, a vitéz gepidák,
 Turcilingok, svévek,
 Királyok vezérek
 Kinos sejtelmek közt könyezik Attilát.

Mint féktelen vihar, csap be a sátorba
 Jajgató dalnokok panaszos siralma :
 „Nem te törted össze, bosszuálló gyilkos!
 „Nem te ölted meg öt kereszttyének ura!
 „Mundzuk erős fiát
 „Hatalmas Attilát,
 „Kicsoda, kicsoda győzhette volna le?

„Bolgárok, görögök, irigy longobárdok
 „A hun pusztulásra hiába is vártok.
 „Hős Ellák, Dengezics, Attila fiai —
 „S a hunok istene, reszkesetek, él még. . .“
 Reng belé a sátor
 A mint zúg a tábor.
 A nép üvöltését menydörgésnek vélnéd. —

Néz hosszan, merően — kinyulnak kezei,
 Arcza örömtől ég . Blédát *) megismeri —
 Engesztelő arczczal feléje közeleg — —
 S a hunok istene, a hadak királya,
 Szól — — —

— — — — —
 S a hármaskoporsón zúg a Tisza árja.

A hunok istene, a hadak királya
 Sötét fellegeket von az ég boltjára.
 Búsán térnek vissza a fényes csillagok,
 A nagy Attiláért még az ég is gyászol —
 Erdők, völgyek hegyek
 Búba merültenek :
 Az egész természet egy halotti sátor.

Tisza habja zsong-é, vagy szélzöngés ébred?
 Rengve ringva száll két bűgő bongó ének.
 Villám fénye-é az? Ingó lengő lángok.
 Titkos szent berekben áldozat tüze ég —
 Körülötte járnak
 Hajladozó árnyak —
 Habmoraj kíséri az árnyak énekét.

A mint szökve csapdos a láng a magosba :
 Rá-ráveti fényét az ősz táltosokra,
 Megvilágítja a fekete koporsót,
 Hármaskoporsóját Attila királynak,
 Herul, alán szolgák
 A koporsót fogják
 S Onegez s Ardarik parancsára várnak.

Egyszerre megcsobban a Tiszának habja :
 A hármaskoporsót magába fogadja.
 Hun kardoknak éle ime vért piroslík,
 A szolgáknak feje loecsanva legurul —
 Soha meg ne tudják,
 Soha meg ne lássák,
 A hun király sirja hogy merre domborul.

Reszkető fényesség árad el az égen,
 Hold s csillag ragyogó ak a fény özönében . . .
 Mik azok, kik azok? Lefelé szállanak —
 Óriás alakok lebegő serege,
 Dicsőült elődök,
 Rég elesett hősök —
 Köztök lángparipán a hunok istene.

Tisza sebes vize megszakad, szétválik,
 Le a koporsóig, az alvó királyig.
 Egy tompa dobbanás, süvöltő recscsenés
 S a vas, ezüst, arany koporsó feltörik,
 És a hun királynak,
 A nagy Attilának,
 Főnséges alakja im kiemelkedik.

TOLNAI LAJOS.

*) A monda szerint Blédát saját testvére, Attila öleté meg.

ELŐKELŐ VILÁG.

Orosz beszély.

GRÓF SOLLOHUBTÓL.

XIII.

XIII

Ki a kocsilámpa világánál egy pillantást vetett volna a grófnéra, a mint hűgával s férjével a mulatságból hazafelé ment, nem ismert volna benne a vidor, gondtalan szép asszonyra, ki egyedül fel bírta lelkesíteni a feszes nagyúri társaságot. Haja lebomolva rendetlenül csüngött arca körül, ajka halvány volt — szemében testi lelki bágyadtság tükrözött. Azon perczek egyike vön rajta erőt, melyek, mint említém, gyakran elnyomják a nagyvilági embert. Az élet neki terhére, az emberek utálságnak, az egész kör, melyben élt, lealacsonyítónak látszott. Mint akkor-este, midőn Leoninnal megismerkedett, most is legyőzhetlen szomorúság fogta el. Mellette ült Nadinka, eltörődve a szokatlan zajtól, s feje szelíden a kocsi atlaszvánkosára hajolt. A gróf igen ingerültnek látszott és időről időre nagyokat fútt. Végre, észrevévén hogy Nadinka szépen alszik, nejehez fordult e kérdéssel:

— Ugyan, mondja már, hogy van ez a bolond história? Ott állok a svéd követtel, meg Alexandrovics Péter senátorral, meg Danilovics Péter herczeggel — tanakodunk, hogy rendezzük a csütörtöki játékpártiet. Egyszer csak oda rohan a másik szobából Setinow, mint egy örült, egyenest én hozám, azt se nézi, kivel vagyok ott — se kérd se hall, egyenest nekem jö, s mondja, a nélkül, hogy engedelmet kérne, hogy valami fontos mondani valója van. Csak néztem rá. Setinow ugyan úri ember, illemtudó ember, de hiába ő is csak fiatal ember, viselete nekem illetlennek látszott egy kissé, oly férfiú irányában, mint én. Azonban nem volt mit tenni, félre mentem vele.

— Arra kérte ugy-e, hogy legyen segéde? kérdé a grófné sebesen.

— Csak gondolja, minő ostobaság volna egy rangombeli férfiútól fiatal emberek ügyébe avatkozni, kiket nem is ösmerek, kikről tudomást sem illik vennem — vigye el őket az ördög!

— Nem vállalta? kérdé a grófné.

— Épen a miatt vagyok nagy habozásban. Elútasítani Setinowot, azt nem tehetem. Azt mondja, önért kapott össze Leoninnal — s mennyre földre kért, hogy ne is gyaníttassam önnel — az egész dolog maradjon a lehető legmélyebb titokban, különben ő, Leonin, meg ön, ki lesznek téve az egész város nyelvének és pletykájának.

— Isten őrizz! monda a grófné akaratlanul.

— Mit csináljak már most? Elfogadni ostobaság lenne — nem fogadni — azt meg nem merem. Lássá, mind ön ennek az oka, kegyelmes asszonyom!

— Én? kérdé a grófné.

— Bizony nem is más. . . Mikor én önt elhoztam falujából, mi volt ön akkor? Semmi, legfeljebb egy falusi kisasszony. Most meg micsoda? Grófné, az én nőm, kit irigyel mind a világ.

— Oh, a mi azt illeti — felelt a grófné bosszúsan — nem vagyunk adósa egymásnak. Hát ön mi volt az előtt? Semmi, egy oly ember, ki még táncolni sem tudott; — de most minden nagy emberrel összekötetésben áll, mert én vagyok a neje.

— No hát, monda a gróf, miért nem marad ezen körben? Mi köze avval a kis Leoninnal, a ki tudj' az ördög micsoda, tudj' az ördög honnan került, még is szüntelen a nyomában jár, mint az árnyék? Ezt nem vártam öntől, hogy épen ily semmi ember miatt kockára tegye minden kilátásunkat. Lássá, ha mégis például Csudin herczeg volna, az csak menthetőbb dolog. . .

— S mit mondott volna akkor, vága szavába a grófné — ha anyám végrendelete szerint Leonin, a helyett hogy az én imádóm legyen, húgom férjévé lett volna s az ön szalonját csupa Leonin, Szwerbin, Libarin haddal tömte volna meg, a mennyi csak ily nevű ember az Orlow kerületben lakik?

— Micsoda? hogy értsem ezt? kérdé csudálkozva a gróf.

E perczen a kocsi megállta a grófi ház előtt, s egy hosszú inas, ki hirtelen a hágcsonál termett, félbeszakasztá a megkezdett felvilágosítást.

Nadinka mindent hallott, és maga is megijedt a benyomáson, melyet tön rá a beszéd. Egész éjjel a szemét sem bírta behúnyni. Majd aggódott Setinow felől, hogy vinya kell, majd boszankodott rá, hogy nem tánczolt vele, majd meg tisztelettel és fájdalommal gondolt anyjára meg Leoninra egyszersmind. Így telt el egy nap. — Szavisna töprengve szemlélte ifju kisasszonyát, messziről keresztet hánya rá és nem tudta mire vélni, miért oly gondolkozó . . .

Akkor nap a grófné háza csupa szomorúság volt, s akkor volt Szafjew a grófnál.

Hétfőn reggel Nadinka épen a nagy karosszékben ült gondolkozva, midőn Szavisna benyita hozzá.

— Mi ujság, dajka?

— Igen különös, galambom, levelet kaptott.

— Én . . . az lehetetlen. — Nadinka möhön futá keresztül az iratot.

Ezt olvasta belőle :

„Holnap hat órakor lövünk. Ha e levelet megkapja, úgy már nem élek.

Igazán nem tudom, fájlaljam-e az életet, vagy örüljek a halálnak. Csak egyet nem szeretnék, Nadinka, úgy halni meg, hogy szívemet önnek ki ne tárjam! Szeretnék önnek egy búcsú-szót mondani, s felkérni, imádkozzék síromon.

Korántsem ismer engem. Ugy halott emlegetni szüntelen, mint divatembert, és talán lenézve gondol semmiségemre — s megvet.

E gondolatot én el nem birom. Hallgasson ki, olvassa e sorokat. A halál lesz bizonyosságom, s meggyőzi, hogy valót mondok.

Egyedül, a szülői szeretet élvezése nélkül nőttem fel, mely pedig emlékeztünket oly szorosán kapcsolja éltünk első éveikhez. Bérencz had versenyzett körülém, hogy unalommal töltsön el a jelen, aggódással a jövő iránt. Egész gyermekkoromban nincs egyetlen világos pont, melyre gyönyörrel gondolhatnék, melyre lelkem derült mosolylyal nézhetne vissza. — Igazi, mély bánattal

mondom ezt. — Egész gyermekségem egy börtön volt, hol ablakom rostélya közöl csupán fényes equipage-okat, czifra bérruhát, bálakat, színházat, brillántot és kéjelmet láttam ragyogni magam előtt. Ezekre volt irányozva minden érzékem. De a gyermekkor ártatlan örömeit soha meg nem ismerhettem, csak most, midőn fürteim közt ősz szál is van már, csak most jöttem rá, mennyi lelki friseség lengett tova fejem körül, a nélkül, hogy engem érintene, a mi rám nézve örökre oda van.

Midőn a vállrojtot feltüzém, már előre nem volt előttem új semmi, — nem titka semmi a társaságnak. Zilált életem a kéjek örvényébe sodrott. Oly férfiak barátságát keresém, kiket nem szenvedhettem, oly nők szerelme után jártam, kiket nem szerettem — holott lelkem üres vala és kihalt; fagyos közöny vett rajtam erőt minden iránt a világon. — Így folyt életem sokáig esztelen élvekmámorában, s majd elvesztem a szellemi tunyaság s halálos unalom terhe alatt.

Hanem akkor láttam önt egyszer, a mezei lagnál. Még gyermek volt; de nem tudom micsoda természet fölötti erő által minden lelki erőm ön felé irányult. Egy szende, szent érzet vonza felé, melyben valami atyai is volt, meg valami nem e földről való. Megfoghatlan ellenmondása az emberi szívnek! Ön oly ártatlan mint az idvezültek gondolatja, és én, ki az emberi szenvedélyek poharát fenéig ürítettem — mindazáltal érzem, hogy ön egy fényes sugárt lövellt életem homályába, hogy ön ada értelmet világi létemnek. Ezóta lelkemben hordom önt, ezóta fitymálok minden kételyt, ezóta oly vigasztaló, áldott, mennyei érzés szállt meg, a minőt sohasem hittem volna. Önben vala mindaz, a mi engem így átalakított, önnek köszönöm, hogy az életet undor, a halált rettegés nélkül tekinthetem.

De remény nélkül szerettem önt. Tudtam nénjétől, hogy gyermekkorától másnak van eljegyezve. Mélyen rejtettem magamba fájdalmomat, a közöny színe alá — de most, midőn rám nézve mindennek vége, gyötör ez a gondolat . . .

Legyen hát boldog! De soha se adja oda szíve tisztaságát a világnak, s ne engedje magát világi kecségetetés által elsodortatni! Higyen a hangnak, mely a sir széliről szól hozzá! S ha majd valaha szomorú lesz, Nadinka, jusson eszébe a férfi, ki oly soká, oly igazán, oly végtelen szerette!“

— Dajka! — kiálta Nadinka, nyakába esvén a megijedt Szavisnának — jer, menjünk vissza falunkba!

S özönnel hullt a köny szegény leány szeméből.

— Dajka! vigy engem innét! Iszonyú hely ez! Egyik üldözi a másikat . . . Azt is megölték már ma . . . miért ölték meg? Jerünk, jerünk innen messze, messze!

— Nyugtasd magad, lelkem! Az ur megerősíti szívedet!

— Hisz magam sem tudom, mi lelt — monda Nadinka — úgy szeretnék meghalni!

E perczen a grófné benyitá az ajtót s megállt a küszöbön.

Egy levél volt a kezében.

— Ne félj, Nadinka — monda — nem fognak víni.

XIII.

Még nem virradt, mikor egy elegans kocsis robogott el a wolkowi temető mellett és megállt a párbajra kitűzött pusztá helyen. A kocsiból Setinow szállt le, köpenyébe jól beburkoltan, és a gróf, bekesben, a hideg miatt felhajtott gallérral. Szó nélkül mentek tovább, kiki saját érzelmétől felindulva. Setinow Nadinkára gondolt s a levélre, melyet az kilencz órakor megkaphat, ha ő ez időre haza nem érkezik. Egyébaránt hideg elszánással készült a véres játékhoz. A gróf igen békétlennek látszott és egyre morgott magában.

— A kölkök! — monda magában — a kölkök! Egy ilyen embert, mint én, mernek háborgatni! Mit mond a miniszter, ha megtudja, hogy én ily örülségbe keveredtem! De mit tegyen az ember? Setinowot le nem rázhattam a nyakamról. Merte volna csak más valaki, hogy engem segédül válasszon! De ha Setinownak nem vállalom, úgy csúffá tesz, hogy többé emberek közé sem mehetek. Vigye el az ördög! . . . Aztán meg a nőm is belé van keveredve; védnem

kell jó hirnevem . . . Pedig mit tudott szeretni ezen a Leoninon? Hányszor pöröltem e miatt vele! Még is ha valamilyen ember lett volna, vagy hát francia — de egy ilyen zászlótartó! Brrr . . .

Setinow megállt. — „Azt hiszem, ez a hely az“ monda. A gróf körülnézett aggodalmasan és így szóla büszkén: Micsoda nevelletlenség az! . . . Az ellenfél még sincs itt. Pedig hisz csak tudhatnák, hogy oly emberek, mint mi, nem arra vagyunk teremtve, hogy várjunk.

— Talán elkéstek — monda Setinow.

— Elkéstek? Talán bizony csak tudják, kivel van dolguk: ha mi őket azon tiszteletre méltatjuk, hogy megvívunk velök, úgy gondolom, idejében itt tarthatnák az orrukát.

Setinow leült egy gerendára az útfélen, s gondolkozásba mélyedt. A gróf mind két kezét zsebbe dugva, összeránczolt szemöldökkel járkálni kezdte fel s alá. Fél óra elmult.

— Brrr . . . beh hideg van — monda a gróf: bizony csonttá fagy az orrom. Nézze csak, kérem szeretettel. Tudja mit? haza megyünk szépen. Oly férfiú mint én, nem szokott úgy kocsikázni, hogy ily hidegben künn ácsorogjon.

— Mit gondol, kérem? viszonzá Setinow. — Már hogy tehetnök azt? Hisz mindjárt itt lesznek.

— A hogy tetszik, akkor megyek magam. S a gróf megindult újra fel s alá, nagy-komorán. Ismét eltelt egy fél óra.

— No de már, isten uttse, megyek! — kiálta — megyek okvetetlen, megyek tüstént . . . Mi a veszett . . . bolondot üznek belőlünk?

— Az isten szerelméért — monda Setinow — várjon még egy kicsinyig?

E közben egészen megviradt: körös-körül hó, egy fehér síkság. Távol sillámlottak a wolkowi temető sirkövei, s ezek mögött kezdte már hallatszani első zsbaja az ébredő városnak.

— Nem! kiálta a gróf, — ez már a soknál is több! Isten áldja! . . . majd megmutatom én e ficzkóknak, hogy kell egy magamféle emberrel így tenni föl! Kapjam csak elő — majd megtanítom én őket — majd, majd . . . Rögton félbehagyta.

Messziről egy kocsi vágatott, feljök egyenesen.

— Valahára! — monda Setinow.

— Én azt gondolom — jegyzé meg a gróf — hogy a neveletlen bánásmód után, melyet irányunkban elkövettek, jobb volna most már haza hajtatnunk, hadd váránának ők a hidegen.

Setinow elmosolyodék.

A kocsi közelebb robogott s végre a párbaj helyére vonák a tajtékozó lovak. Szafjew kiugrott belőle.

— Csak maga? kiáltá a gróf.

— Csak maga? kérdé bámúlva Setinow.

Szafjew Setinow elé sietett.

— Herczeg — monda — egy szóra négy szem közt.

Félre mentek.

— Hát bizony — folytatá, Leonin elútatott. Hogy, hogy nem, a párbaj kipattant — elég az hozzá, hogy az én barátocskámnak kiadták utlevelét.

— Lódulok utána! szólt hévvel Setinow.

— Nem szükség. Leonin nem fog, nem akar megvívni. Tudja-e, hogy Nadinka völegénye volt?

— Nadinkáé?!

— A hát, hisz ez a dolog bibéje. Önnek hagyja, mert tudja, hogy szereti.

— Ki mondta meg neki?

— Én . . .

Setinow mozdulatlan állt, bámuló szemeit Szafjewre szegezvén, ki eltalálta szívének legmélyebb titkát.

— Leonin bocsánatot kér öntől — folytatá Szafjew. Sajnálom : jó fiú, csak a szíve okatlan egy kissé!

— Hajtsunk hozzá! kiáltá Setinow. Mielőtt elútatna, hadd ölelem meg, hadd esküszöm örök barátságot neki.

— A mi azt nézi — monda Szafjew hidegvérrel — e már megint ostobaság.

A mint a gróf észrevevé, hogy semmiféle gyilkos intézkedés nem veszélyezi nyugalmát, helyén látta a beszédbe avatkozni, még pedig sértett méltóság hangján.

— Felettebb csudáalom — szóla . . .

Szafjew egy szigorú pillantást vete rá.

— Különösnek tetszik előttem — folytatá — hogy önök ilyen embereket, mint például a herceg, vagy mint például én, így megvárakoztatnak. Igaz, hogy jelen esetben semmiféle rossz szándékot nem tehetni föl, de akárhogy mint van . . . bizony csak meggondolhatták volna . . . sőt bizony ugy illett volna . . .

— Á! monda Szafjew — kegyelmességed haragszik, hogy oly soká várattuk? No hát, minnek erre a szót vesztegetni? Véleményem szerint minden párbaj rettentő ostobaság — de hogy excellentiádnak kedvét töltszem, én kész vagyok. Tudja a régi szabályt : ha valamely akadály miatt a párbaj a felek közt meg nem történhetik : akkor helyettök a segédek lönek. Nem méltóztatnék, könyörgöm, visszavonulni tizenöt lépésre? Egy olyan ember, mint én, csak megvíhat egy oly emberrel, mint ön?

— Köszönöm alássan — felelt a gróf eröltetett nevetéssel. — Ugy össze vagyok fagyva, alig várom, hogy haza érjek. A miniszter vár rám tíz óraker pontban. Borzasztó hideg van — nem igaz? Brr, brr . . .

Azzal megfordult és nyakra före kocsijához sietett.

— Menjünk Leoninhoz! kiáltá Setinow. — Majd az uton elbeszél mindent.

— Jó, menjünk.

S örömeiben megfejtkezék Setinow, hogy már kilencz óra s hogy azóta hű legénye a Nadinkának szóló levelet elvihette ám a Worotynszki grófné portásához.

(Folytatjuk)

ÁBRÁND ÉS ÉLET.

A képzeletnek tarka szárnyán
Én is repültem és bejárom
Az ábrándok tündér honát;
S merész sasként a lomha földet
Elhagyva, szálltam fölebb, fölebb
Földön, felhőn, világon át . . .

Midőn fájó volt itt az élet,
Hittem, hogy új hazát cserélhet
A szív, mely sajgott ideleinn.
S midőn elértem, hittem én is,
Dicső napé a csalfa fény is,
Mely tündökölt ott mindenem.

S bár szívtam a kábító léget;
De ajkam mégis egyre égett,
Nem bírtam szomját oltani.
Arany jövőről álmodozva,
A kéjt, mit tán a jelen oszta,
Elvitték annak álmái.

S ki még előbb a büszke sastól
Szárnyat kölcsönzék, a magasból
Remegve szálltam újra le;
De bár nehéz volt tőle válnom,
A lágy kezet én még is áldom,
Mely csendesen levezete.

Vágyunk az Ég betöltni hitte,
A boldogságot sziveinkbe
Midőn letették kezei :
S boldog, a sors bár hova vesse,
Ki azt *másokban* nem keresve
Saját magában fölleli!

Mert szép a csillagok hazája;
De lenn a rémek éjszakája
S kísértő árnyak ezre van :
Jaj annak a ki ott megszédül
S a csillagos, a fényes égből
Sötét éjébe lezuhan! . . .

Virág itt nincs bár minden lépten,
Nem oly sivár az élet épen
És kinja gyakran boldogit :
A férfinak küzdésre nyit tért,
S ha karja sujt tán, kedvesinkért
Édes viselni lánczait . . .

JÁNOSI GUSZTÁV.

É R T E S Í T Ő.

Dalok. *Irtá Heine, fordította ifj. Balogh Gyula.* Fordítani rendesen azt legnehezebb, a mi legkönnyebb. E paradoxont úgy kell érteni, hogy minden írói tulajdonságok között a természetes könnyűség, egyszerű átlátszóság az, a mit legnehezebb fordítónak visszaadni. Ezért mindig azt hittük — s e hitünket elég bő tapasztalás is erősítette, — hogy az eszmélkedő és emelkedett, — a szenvedélyes és megragadó darabok s helyek sokkal jobban s könnyebben sikerültek fordítóinknak, mint azok, melyeket eredetiben olvasva, az első önkénytelen megjegyzés reá ez : hisz ezen semmi sincs, ezt egy gyermek is így megírhatná. Persze, eredetiben is épen csak oly nehéz ám írni azokat a könnyű dolgokat.

A Heine lyrai könnyűsége, enyelgő keserűsége, naiv mélysége (az érzés és eszme a mély s a kifejezés a naiv) és végre különczös fordulatai épen ezen igen nehéz könnyűségek közé tartoznak. S részünkről soha sem mernénk arra vállalkozni, hogy Heineből avagy csak egy oly kis füzetet, is mint ifj. Balogh Gyula ur, vagy előbb Berecz Károly, *összefordítsunk*. Tudja isten, azok az egyszerűségekben oly megható dolgok (az eredetiben) oly esetlenül jönnek ki magyarul. Az a keserű humor (mert az igazi humor csupa keserűség), a fordításban még csak fanyar sem tud lenni, hanem izetlen. Az a szabálytalannak látszó keresetlenség a formában (csak a vak nem látja tökélyeit) mi Heinének oly sajátos, magyarul egy verselni nem tudó gyakorlatlan poéta sikertelen erőlködéseinek tűnnek fel. A mélység, mélység utáni erőlködésnek látszik, a minél egy-egy sületlenebb s háládatlanabb neme az erőlködésnek

nincs : egy szóval Heine csak — németül élvezhető, s alig tudjuk a fordítás oly virtuóztatását képzelni, mely őt magyarul is Heinének mutassa.

Ezen töredékes megjegyzések általában szólnak ugyan Heine — e kiválólag *dalköltő* — fordításának nehézségéről; de különösen is igazolva vannak Balogh Gyula fenczimzett kis füzetkéje által. A hatvanegy lapnyi kis füzethez írott előbeszédében ugyan a fordító azt mondja, hogy a fordító figyelmét két lényeges dolog veszi igénybe : *egyik* a mű külalakja, *másik* annak szelleme; (tán inkább *ez* volna az egyik, s *amaz* volna a másik?) de ő kiváló figyelmet az utóbbira, a szellemre fordított; — azonban a ki Heinet csak valamennyire ismeri, tudhatja, hogy nála a külforma még kevésbé választható el a szellemtől, mint rendesen. Nekünk úgy tetszik, a fordítónak ezt : a szellemre fordított gondot, így kell vala mondania : az értelemre. Lefordította Heine negyvenhat dalát úgy a mint találta, értelem és jelentésök szerint. De a szellemet ép oly kevésbé találta el bennök, mint a külalak rendkívüli nehézségeivel nem bírt megküzdeni. A legkimértebb szókat legkönnyebb tökélyesen elkészíteni (s fordítani) és a legiskolázottabb észjárást vagy szellemet legkönnyebb eltalálni. Heinét ő többnyire megértette, s úgy hiszük érzékenysége és humora finomabb árnyalataiban is; — de ez bennünk csak jó akaró hit, mert a magyar sorokból mi nem látjuk kimosolyogni s (néha kivigyorogni) azt a szellemet, mely a Buch der Lieder fákó lapjai közé rejtegett.

A fiatal fordító e kis füzetkét, mint Heine fordítására fordított előleges tanulmányai próbatétét, kívánja tekintetni. De úgy tetszik, arra nem

jól választotta a darabokat. Ha a festészetet tanuló először oly tárgyakat festene, színezési tanulmányokul, melyeken a természet utánozhatlan himpora pompázik, mint virágkehelyt, lepkét, gyümölcsöt — aligha neki azon finom, művészi színezés sikerülne. Az a bevégzett művész teendője, s azt is ugyancsak megpróbálja.

De nem akarjuk a fiatal fordítót kedvetleníteni. Csak annak — mit célul tűzött ki maga elébe, rendkívüli nehézségeire figyelmeztetjük. Egynehány (bár kevés) sikerült darab azon reménnyel biztat, hogy a fordító megérdemli e figyelmeztetést, s az nem lesz elvesztegetve reá. A XI. XIX. XXI. XXV. XXVII. XXXVIII. XLV.

számuakat aránylag legsikerültebbeknek találtuk. Lapokban, egyenként olvasva, jó hatást tennének s több jó véleményt gerjesztenének a fordítóról is, mint így negyvenhatod magukkal egy csomóban. Heinének is s az irodalomnak is jobb szolgálat volna: igen keveset, igen jól fordítani belőle. Nehány darabra, pl. a VIII. XIII. XV. stb. azt jegyezzük meg, hogy a miket már a magyar irodalom (pl. ezeket Berecztól) bír, azoknak új fordítása csak akkor volna szükséges, ha az előbbinél jobban sikerülne.

A fiatal fordítónak sok kitartást és gyakorlatot kívánunk.

Sz. —

V E G Y E S.

— Hartlebennél megjelent: „Történelmi adatok a magyar nemzet életéből“ című könyv, írója Vertler Mátyás, keg. r. tanár. 26 képpel. A képek jók, a nyomtatás becsületére válik Sommer bécsi nyomdájának, valamint a kiadási buzgalom Hartlebennek; de ki kell mondanunk, hogy némely lap gondatlan eljárást követ, midőn „ajánlja az érdekes könyvet a történet kedvelőinek figyelmébe.“ A „történet kedvelői“ nem csak „adatok“ nem találnak e könyvben, de még értelmes *compilatiót* sem, hanem csodálatos zagyalékok. Am olvassa, a ki nem hiszi. Mi csak sajnáljuk, ha könyvárusaink áldozat készsége ily tévutra vezetetik.

— Megjelent (de nem láttuk) néhai Kállay Ferencz akad. r. tagnak a Kisfaludy-társaság által 50 arannyal jutalmazott magyar mythologiai pályamunkája. Kiadták Lauffer és Stolp, a kiadást eszközölte Réső Engel Sándor. A munka jövedelme az elhunyt érdemes tudós szükölködő családját illeti, ajánljuk tehát annál inkább, mert illetékes biráktól sok jót hallottunk a könyvről.

— Fésűs György és Toldy István, mint a budai népszínház javára kiadandó „Thalia Album“ szerkesztői, e munka megjelenési határidejét f. hó 30-áig meghosszabbítják, tudatván egyszersmind előfizetőikkel, hogy azért a könyv az ígért határidőre, october első felében, ki fog jöni.

— Horváth Mihály „Magyarország történelme“ című, ismert jelességű munkájának *harmadik* kötete october elején, a *negyedik* (talán utolsó), decemberben fog megjelenni Heckenastnál, hol az új kiadás két első kötete is kapható. Nem szükség ajánlanunk. Az előfizetés (4 új forint) oct. 10-éig a nevezett kiadó ur hivatalába (Himző utca 1. sz.) küldendő be.

— Heckenast G. kiadásában megjelentek: „Gyöngyosorok b. Eötvös József összes szépirodalmi műveiből.“ Füzte Vachott Sándorné. B. Eötvös aczélba metszett arczképével. Továbbá:

„Egyetemes természet- vagy észjog elemei.“ Viroszil után latinból fordította Hoffman Lajos Pál. Második fő rész: „Természetes közjog.“ Végre négy gyermekkönyv Lukács Páltól: „Kis mesélgető“ — „Virágcserep“ — „Béni kis naplója“ — „Kis czitera“ címek alatt.

— A Vahot Imre szerkesztette „Honvédek könyvének“ 2-dik kötete felszabadult a rendőri lefoglalás alól.

— (A Pesti Napló bizonyos cikkének egy sötétebb színezetű állítását, hogy a közelebbi 10—12 év alatt alig jelent volna meg 3—4 jeles magyar könyv, a P. Lloyd nagyon szórul szóra találta venni. Azonban vegye tekintetbe a különben jó tapintatú Lloyd, hogy egészen más, ha *mi* buzdításul talán nagyitjuk hiányainkat, más ha *ő* azokat, mint „paupertatis testimoniumot“ mutatja be a külföldnek. Tülskövetelő kritikára, vagy tán csak egyéni pessimismusra nem kell mindjárt rákiáltani: ipse dixit.

— Budán *Nagel* könyvkereskedést nyit, mely a magyar irodalomra is különös tekintettel foglenni. Az lenne különös, ha nem lenne.

— A M. S. orosz lapok után igen nevezetes földtani tüneményt említ. A Kaspi tengeren, Baku város közelében, új sziget emelkedett. Egy shoener kapitánya, ki azt fölfedezte, jelenti, hogy az új sziget talaja, a felső réteg kivételével, még egészen nedves és igen meleg, úgy hogy alakulása nem rég történhetett. A sziget 18 lábnyira van ki a vízből s 12 angol mérföldnyire a szwinói szigettől.

— Pápán is vissza lesz állítva a jogakadémia, szintén kétéves tanfolyammal, s már a legközelebbi tanévben megnyitják.

— Pados János, az irodalom más szakában nem ismeretlen név, előfizetést hirdet „Myrtusosorok“ című versgyűjteményre. Az előf. ár, 1 ft. 80 kr., november 10-éig küldendő Pestre: Egyetem utca, 7. sz.

UJ KÖNYVEK *).

- SZÁZ MAGYAR NÉPDAL.** Gyűjtötte s zongora kísérettel kiadta *Füredi Mihály*, a magyar nemz. színház dalszínészeti tagja. Harmadik olcsó kiadás. Ára 3 ft. (Emich, Pest.)
- KÜLFÖLDI NÉPDALOK.** *Greguss* Ágosttól. Kiadta a *Kisfaludy-társaság* (Emich, Pest.)
- BEDE ÁDÁM.** Regény. Irta *Eliot György*. Angolból fordította *Salamon Ferencz*. Első füzet. Kiadta a *Kisfaludy-társaság* (Emich, Pest.)
- MAGYAR NYELVTAN** tanodai s magánhasználatra. Irta *Szvorényi József*. Ára 1 ft. (Heckenast, Pest.)
- A CZIGÁNYOKRÓL és a CZIGÁNYZENÉRŐL** Magyarországon. Irta *Liszt Ferencz*. Ára 2 ft. (Heckenast, Pest.)
- A MAGYAR NEMZET MŰVELTSÉGI ÁLLÁSÁNAK VÁZLATA** az első fejedelmek korában és a kereszténység behozatalának története. A magyar akadémia által a történettudományi osztály jutalmával koszorúzott pályamű. Irta *Frankl Vilmos*, pest-központi növendék pap. (Emich, Pest.)
- UTI RAJZOK.** Irta *Zombori Gedő*. 1 kötet. Ára 1 ft. (A szeptemberben megjelent 2-dik kötettel, 2 ft.) (Stein, Kolozsvár.)
- MAGYAR NYELVÉSZET.** Szerkeszti *Hunfalvy Pál*. Hatodik évfolyam. III. füzet. Előf. ára 6 füzetnek 5 ft. 25 kr. (Osterlamm, Pest.)
- PÉCSI TANODAI EMLÉNY.** 1861. Szerkeszti a főgymnasiumi nyolczadik osztály. (Pécs, lyc. nyomda)
- A SZERELEMRŐL és HÁZASSÁGRÓL.** Díjazott pályamű. Irta *Barsi József*. Kiadta *Horváth Döme*. Ára 50 kr. (Kecskemét.)
- AZ ANGOL PARLAMENT és eljárása.** Irta *May Erskine Tamás*. Átdolgozta *Barsi József*. III. (utolsó) kötet. (Ráth, Pest.)
- UTAZÁSI EMLÉKEK.** Irta *Ormós Zsigmond*. Harmadik kötet. (Pfeifer, Pest.)
- A LEVÉL.** Vigjáték. Irta *Greguss Ágost*. Ára 80 kr. (Pfeifer, Pest.)
- GRÓF SZÉCHENYI** István rövid életrajza. Öt képpel. (Második bővített kiadás.) Kiadja *Kotsányi László*. Ára 1 ft. (Müller Gy. Pest.)
- A MAGYAR ÁRVAGYÁM** stb. Irta *Kovács Zsigmond*. Ára 1 ft. (Pfeifer, Pest.)
- SZÁSZ KÁROLY KÖLTEMÉNYEI.** Két kötet. Ára 2 ft. 50 kr. (Heckenast, Pest.)
- Emléklap **KATONA JÓZSEF** emlékszobrának Kecskeméten 1861-dik évi Május 20-kán történt leleplezési ünnepélyéről. Ára 20 kr. (Szilády, Kecskemét.)
- A MAGYARHONI TÖRVÉNYHOZÁS** történeti VÁZOLATA. stb. Kiadták. *Kovács Pál* apát és *Kovács Sándor* ügyvéd. Ára 1 ft. 60. (Burger, Szeged.)
- MAGYARORSZÁG CSALÁDAI** czímerekkel és leszármazási táblákkal. Irta *Nagy Iván*. Tizedik kötet. 1—2 füzet. *Mednyánszky — Molnár*. Ára 1 ft. 70. (Ráth, Pest.)
- EMLÉKBESZÉD** gr. **TELEKI LÁSZLÓ** felett. Félégyházán, 1861-dik évi június 8-án tartotta *Szász Károly*. Szilády, Kecskemét.)
- MALVINA KÖLTEMÉNYEI.** 1861. (Ráth, Pest.)
- A MADÁR.** Irta *Nagy József*, magyar akad. lev. tag. Ára? (Szigler testv. Komárom.)
- UTAZÁS KELETEN.** Irta *Orbán Balázs*. II, III, IV. kötet. Ára 1 kötetnek 1 ft. (Stein, Kolozsvár.)
- A budapesti **SEBÉSZI és ORTHOPAEDIAI** magán-gyógyintézet második évi működésének eredménye. Közli *Dr. Batizfalvi Samu*. (Müller E. nyomdája, Pest.)
- SÁROSPATAKI FÜZETEK.** Protestans és tudományos folyóirat stb. Szerkeszti *Antalfi János*. Ötödik évfolyam. VI. Ára egész évre 6 ft. (S.-Patak, a főiskola betüivel.)
- Gr. *Festetics* Leo a **NEMZETI SZÍNHÁZRÓL**. Hét építményrajzzal. Második kiadás. Ára 1 ft. 50 kr. (Pfeifer, Pest.)
- Emich Gusztáv* **NAGY KÉPES NAPTÁRA** 1862. évre Szerkeszti *Vadnai Károly*. Ára 1 ft. 20 kr. (Emich, Pest.)
- TISZTA LOGIKA**, felgymnasiumi tanulók számára. Irta *Vandrák András*. Második, teljesen átdolgozott kiadás. Ára? (Rosenberg, Eperjes.)
- Népszerű NÉPGAZDASÁGTAN** a mivelt rendek szükségéhez alkalmazva. Magyar hölgyek díjával az akadémia által jutalmazott pályamunka. Irta *Karvasy Ágost* egyetemi tanár s magyar tud. akadémiai levelező tag. Ára 2 ft. (Emich, Pest.)
- BÖRTÖNDALOK.** Irta *Zujzoni*. Ára? (Engel és Mandello, Pest.)
- BOLOND MISKA NAPTÁRA** 1862-re. Számos eredeti fametszettel. Ötödik évfolyam. Ára 80 kr. (Heckenast, Pest.)
- NEHÁNY ÉV PETŐFI ÉLETÉBŐL.** Irta *Szeberényi Lajos*. A tiszta jövedelem fele a föllállítandó Petőfi-szoborra van szánva. Ára? (Burger, Szeged.)
- EREDETI NÉPMESÉK.** Összegyűjtötte *Merényi László*. I, II. kötet. Ára? (Heckenast, Pest.)
- MAGYARORSZÁG KÖZJOGA** a mint 1848-ig s 1848-ban fennállott. Rendszeresen előadva *Récsi Emil* stb. által. Harmadik füzet. Ára? (Pfeifer, Pest.)
- TÖRTÉNELMI ADATOK A MAGYAR NEMZET ÉLETÉBŐL**, egy Kalauzzal a történeten mezején. Irta *Vertler Mátyás*, keg. rend. tanár. 26 arczképpel és régi városok rajzaival. Ára? (Hartleben, Pest.)

NYILT LEVELEZÉS.

A kít a sors üldöz — nehezen boldogúl. A másik tárgyban intézkedtiünk.

TARTALOM.

Kazinczy Ferencz levelei. Gyulai P. — A pesti nemzeti színház ügye. — Az arab Kászid és Ghazal. Szilády Á. — Attila temetése. Tolnai L. — Előkelő világ. Gr. Sollohutól. — Ábránd és élet. Jánosi G. — Értesítő. — Vegyes. — Uj könyvek. — Nyílt levelezés.

*). Hogy ez állandó rovatot minél teljesebbé tehesük, kéretnek a t. kiadó, illetőleg szerző urak, hogy az ujonnan megjelenő művekből egy-egy példányt, vagy legalább annak egész czímét, hozzánk beküldeni sziveskedjenek. A szerkesztőség.